

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

3

економічної теорії

на тему:

«Попит на гроші в Україні»

Студентки 2 курсу групи ФАМС -21

Копищик Г. Г.

Науковий керівник:

Кандидат економічних наук, доцент Полікарпова О.С.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка: ECTS _____

м. Тернопіль – 2017р.

План

Вступ

1. Економічна сутність процесу монетизації, його роль у забезпеченні фінансової стабільності.
2. Аналіз монетарних циклів в Україні.
3. Напрями удосконалення сучасної монетарної політики в контексті актуалізації попиту на гроші.

Висновок

Список використаної літератури

Вступ

В економічній думці під грошовим ринком вважають ринок, на якому відбувається купівля/продаж короточасних боргових інструментів термін погашення яких становить не більше одного року. Рівновага на цьому ринку, як і на котрому завгодно іншому, утворюється від ефекту попиту та пропозиції. Через боргову сутність грошового ринку ключовою складовою, яка окреслює величину грошової маси є процентна ставка. Втім, аналізуючи цілкову нееластичність грошової пропозиції відносно відсоткової ставки, можемо засвідчувати, про те що виняткову увагу при спостереженні цієї сфери варто надавати проблемі попиту на гроші. Під попитом на гроші вважають таку кількість грошей, яку економічні суб'єкти воліють та готові мати у своїй директиві для проведення поточних розрахунків як в цей час, так і в майбутньому. Важливість грошового ринку в Україні важко переоцінити. Останні півсторіччя увага економістів зосереджена на проблемі грошового обігу як основного позбавляючого чиннику, що має ваговий вплив на економічний розвиток держави. Важливе значення на ринку має рівновага. Нинішня національна грошова система України має проміжний характер. Вона перебуває у стадії переходу і становлення до розвинених грошових структур ринкового типу. Система управління сукупним грошовим оборотом в Україні має відповідати міжнародним стандартам і вимогам у майбутньому. У класичній монетарній теорії, в умовах розвиненої ринкової економіки, діє автоматичний механізм саморегуляції попиту і пропозиції грошей. Мова йде про призначення захисних стабілізаторів, які автоматично націлюють прогрес грошової системи на курс встановлення рівноваги. Відомо, що ідеться про прогрес лише належної тенденції. У реальності повна рівновага попиту та пропозиції не досягається ніколи. Та мова не про це. Важливо дійти до висновку, що у випадках, коли існує нестача грошей або їх надлишок, грошова система включає свої важелі регулювання, які діють у напрямку відповідного врівноваження монетарного ринку. Такому регулятору монетарного ринку, як швидкість обігу грошей, у структурі

врівноваження попиту і пропозиції грошей належить винятково важлива роль. Дж. М. Кейнс, Дж Р. Хікс, М.І. Туган-Барановський та інші досліджували розв'язання окремих питань, пов'язаних з грошовим ринком, його детермінантами та механізмами формування рівноваги на ньому і впливу цієї рівноваги на економіку країни. Метою курсової роботи є вивчення попиту на гроші та знаходження напрямів удосконалення сучасної монетарної політики в контексті актуалізації попиту на гроші в національній економіці. Об'єкт дослідження – попит на гроші в економіці України. Предметом дослідження є особливості створення попиту в українській економіці. Для досягнення цієї мети потрібно:

- охарактеризувати економічну сутність процесу монетизації, його роль у забезпеченні фінансової стабільності;
- проаналізувати монетарні цикли в Україні;
- дослідити напрями удосконалення сучасної монетарної політики в контексті актуалізації попиту на гроші.

Під час виконання курсової роботи застосовувалися методи характеристики, аналізу та порівняння. Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

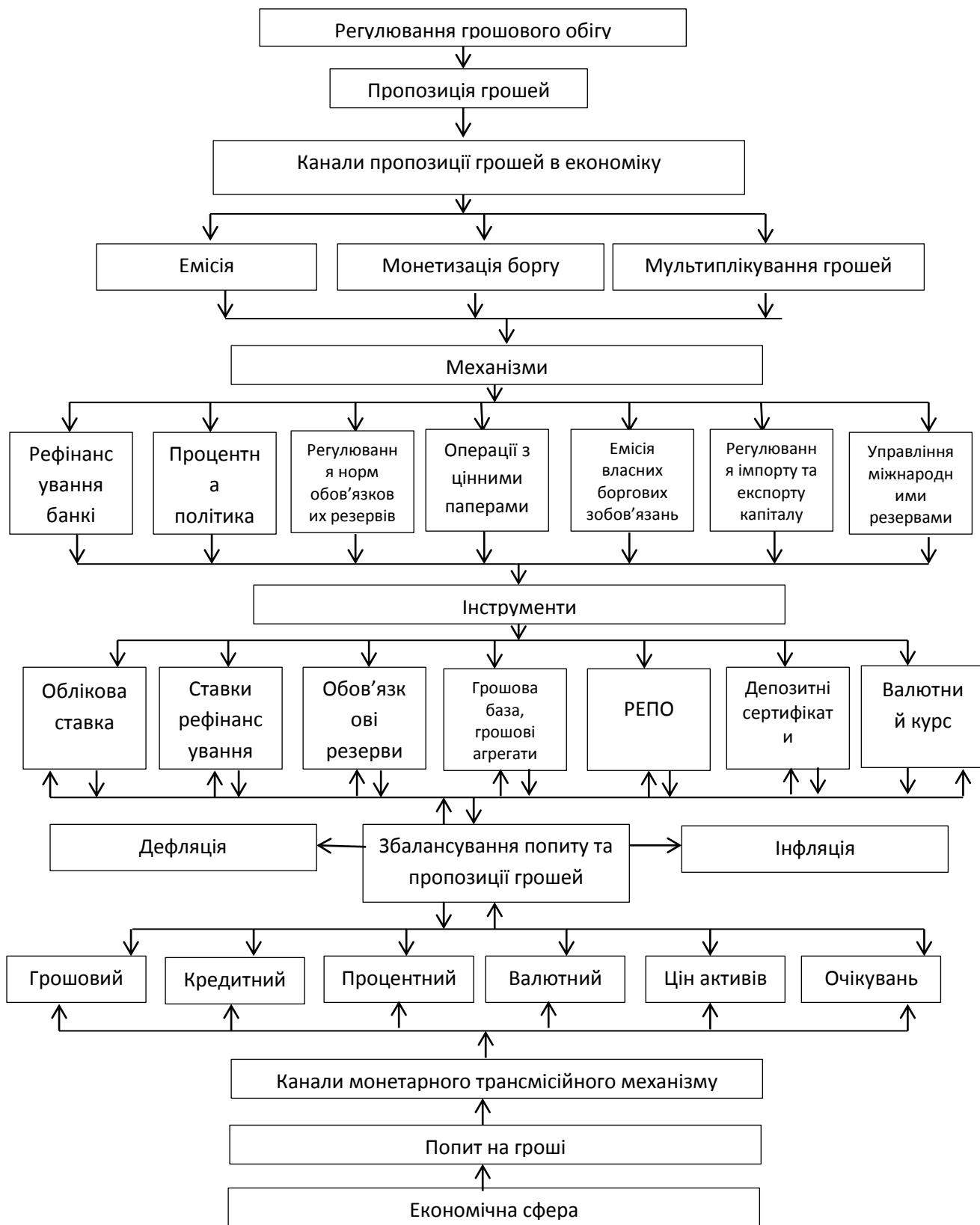
1. Економічна сутність процесу монетизації, його роль у забезпеченні фінансової стабільності

Монетизація – макроекономічний показник, який визначає рівень забезпеченості економіки грошима, необхідними для проведення платежів, та показує забезпеченість етапів виробництва та споживання належною грошовою масою. На основі теоретичного аналізу сучасних шляхів до формування попиту та пропозиції грошей, варто погодитись, показник рівня монетизації є обернутим до показника швидкості обігу грошей. Тому усі обґрунтовані показники щодо ходу розвитку швидкості обігу грошей на їх попит і пропозицію будуть об'єктивними й для показника, що описує рівень монетизації економіки, але обернено пропорційно. Так, підвищення рівня монетизації може відбуватися під впливом зростання попиту на гроші або їх пропозиції. При цьому, через те що зниження процентних ставок створює сприятливі умови для зниження швидкості обігу грошей, а їх підвищення – зростання швидкості обігу грошей, то, відповідно, при першому стану речей рівень монетизації буде підвищуватись, а в другому – знижуватися.

Звертаючи увагу на те, що у нинішній економічній думці швидкість обігу грошей вимірюється як динамічний показник, іншими словами такий, що піддається прогнозуванню, то це буде об'єктивним і щодо показника рівня монетизації. Практична реалізація саме такого прийому відкриває своє відображення в діяльності центральних банків у послідовній діях в прогнозуванні обсягів і динаміки грошових агрегатів і монетизації методом використання коефіцієнта монетизації[1,3]. Фактично до 2000-х років і в теорії, і на практиці фахівці з економічних наук в ході аналізу монетарного середовища не зупинялися користуватися показником швидкості грошей. Таким чином, послідовну зміну явищ монетизації економіки можна описати як суму поєднаних між собою спрямованих на досягнення мети, послідовних та передбачуваних дій центрального банку, комерційних установ і держави у середовищі впорядкування грошового обігу з метою отримання у підсумку результатів, які обрані для створення стабільності грошово – кредитного

ринку, грошового обігу, фінансової стабільності і стійкого економічного зростання. Основними одиницями керування процесом монетизації економіки необхідно уважати нормативи резервування, грошову базу, грошові агрегати, процентні ставки, валютний курс, рівень інфляції та позички держави. Об'єктами керування є центральний банк, фінансово – кредитні установи та уряд в межах здійснення ним антиінфляційної та боргової політики. Згідно із законодавством головні обов'язки щодо структури та керування процесом монетизації доручено центральному банку, який робить реальним цей процес у вузькій взаємодії з фінансово – кредитними адміністраціями та державною фінансовою системою згідно до правил структури побудови та роботи грошової системи країни та втілення в життя грошово-кредитної політики. Хід розвитку монетизації виражає добробут економіки та здатну до платежу систему різновидами грошей(готівка, «вузькі гроші», «широкі гроші» і т.д.) і поширюється не лише на монетизацію ВВП, а й на монетизацію грошового сектору на підґрунті «створення» грошей комерційними установами внаслідок дії прийомів монетизації фінансового ринку методом грошової опори та перехід до якіснішого стану фіктивного капіталу. Отже, окрім попиту на гроші для забезпечення ВВП, є попит для грошового забезпечення випуску в обіг акцій, фінансових інструментів, відстрочений попит людей, утворення центральними банками міжнародних запасів за рахунок «чужоземної» валюти тощо. Варто тримати на умі, що легка реалізація грошей, що застосовуються для монетизації протилежні напрями фінансової та економічної діяльності суб'єктів господарювання, та стрімкість руху їх обороту буде різною[6]Таким чином, керування зміною дій чи явищ монетизації економіки можна оцінити як порядок заходів, втілених в життя центральним банком і фінансово- кредитними організаціями з ціллю задоволення необхідності економіки в грошах, сталості національної грошової валюти, перевіреного виконання належних функцій механізму, який пов'язаний з обліку грошових коштів, проведення платежів та інших

грошових розрахунків і опори економічного зростання. Згідно з таким визначенням ходу дій монетизації під системою керування цими діями варто осягати всю суму засобів та інструментарію сили влади центрального банку на грошовий ринок методом застосування способів і інструментів грошово-кредитної політики з ціллю гарантування суб'єктів господарювання конче потрібною величиною грошових коштів і платіжних інструментів та підтримки економіки, щоб вона вийшла на якісно новий рівень. На наш погляд, не зважаючи на те, що керування монетизацією відбувається найчастіше на підґрунті використання загальної кількості методів та інструментів грошово-кредитної політики, остання є тільки відокремленою частиною загального процесу забезпечення економіки грошима. Взаємний зв'язок послідовних дій керування монетизацією і здійснення грошово-кредитної політики реалізується на базі створення показників грошової основи та грошових агрегатів, таким же чином створення валютної, процентної та антиінфляційної політики. Головні обов'язки керування монетизацією економіки покладено на центральний банк. Проте, якщо брати до уваги той факт, що теперішні банківські структури є двох рівнів, ефективне керування процесом монетизації не може здійснюватися без діяльності в ньому банків, а отже також є дворівневими. На рівні банків керування монетизацією економіки запроваджується методом впровадження ними своєї кредитної та депозитної політики, що є базою «кредитно-депозитної емісії» грошей, отже збільшення маси грошей в обороті шляхом їх примноження (мультиплікування) [4].

Таким чином, здійснений аналіз дає право на здійснення підсумку, що рівень монетизації варто сприймати як індикатор, що визначає не тільки рівень і умови розвитку грошової системи та грошового обігу, а й усієї економіки. Отож, беручи до уваги теперішні характеристики розвитку національної економіки та фінансову нестабільність, що стало видно на грошовому ринку внаслідок фінансової кризи, а ще потреба безперервного збалансування попиту та пропозиції грошей головними факторами ефективного процесу монетизації української економіки, на нашу думку повинні бути:

- Стала політична та економічна ситуація в країні;
- Забезпечення стабільного економічного зростання;
- Високий рівень розвитку сфери товарного обміну і відносин у ній;
- Розвинені фінансовий сектор і ринок капіталу ;
- Стійкість банківської системи;
- Високий рівень довіри до комерційних банків та до центрального банку із сторони суб'єктів господарювання.

Діяти згідно загальних підходів щодо формулювання чинників, котрі здійснюють вплив на стиль і динаміку процесу монетизації [8], до головних з них належать: зміна попиту та пропозиції грошей, динаміка реального ВВП, рівень розвитку фінансового сектору, рівень цін економіки, характер та продуктивність грошового обороту, а так же довіра до суб'єктів економіки. Незмінні параметри розвитку фінансової системи забезпечують сприятливі чинники для затвердження рішень економічними агентами щодо довгострокових інвестицій, а стабільна фінансова система надає можливість зробити не тільки менш відчутним поганий вплив на Україну світової посткризової рецесії, але й створити сприятливі умови для сприйнятливості національної економіки до недавно відкритих можливостей розвитку. Важливість забезпечення фінансової стабільності є причиною необхідності обходження великих втрат від поширення кризових процесів у майбутньому. Все таки криза є свідченням неіснуючої в Україні

дієвої системи заходів стабілізації фінансової системи на базі сталого розвитку реального сектора економіки. Створення такої системи не може бути без активного сприяння Національного банку України. Великий внесок у дослідження питань теорії і практики ролі НБУ у забезпеченні фінансової стабільності зробили такі вчені : Т. І. Алібегов, В. А. Атаман, Р. С. Портер, Р. М. Кавусі, С. Ф. Ушаков та інші. Різним поглядам даної проблеми присвячені також наукові праці українських вчених-економістів, а саме О. С. Бананіна, Н. Є. Кізими, Г. Б. Погріщука, Н. М. Шелудько тощо.

Фундамент фінансової стабільності держави невіддільний від характерних особливостей розвитку фінансової системи. Через те, що фінансова стабільність є складним системним утворенням і утворюється з таких складових як фінансові установи та організації, інфраструктурні інститути та зв'язки між ними. Фінансова стабільність передбачає стабільність кожного з цих складових цієї системи. Стійкість і стабільність фінансової системи є відмінними поняттями. Під фінансовою стабільністю визначають стабільну реалізацію завдань та функцій, то під фінансовою стійкістю розуміють рівень їх ефективності під негативним шоківим впливом та в стані відступу від показника рівноваги. З'ясовано, що постійний динамічний розвиток фінансової системи визначає неможливість закріпити раз і назавжди стан фінансової стабільності і вимагає існування пристроїв самокоригування, здатних ідентифікувати ризики, відділяти та ліквідовувати диспропорції, перш ніж вони призведуть до розбалансування фінансової системи. На цьому підґрунті доведено, що забезпечення фінансової стабільності країни потребує системного підходу до стабілізації всіх елементів фінансової системи у їх взаємному зв'язку та під дією зовнішніх чинників, які породжені глобалізаційними процесами.

2. Аналіз монетарних циклів в Україні.

Монетарний політика – є одним із інструментів державного регулювання економіки. Монетарна політика найбільш ефективно оперативно виконує функції регулювання економічного циклу, попередження та подолання спаду виробництва. Однією з головних проблем створення надійних умов збалансованості попиту і пропозиції грошей є розрахунок рівня стабільності явища попиту на гроші внаслідок стадії монетарного циклу. Теперішня монетарна теорія базується на неокласичному прийомі до формування попиту і пропозиції грошей, згідно з яким явище попиту на гроші за своєю природою є нестійким, які виявляють власний процес у коливаннях темпу обігу грошей та рівня монетизації відповідно до стадії циклу ділової активності [7]. Унаслідок цього послідовна зміна явищ монетарного впорядкування потребує відповідного керування з ціллю забезпечення однакового стану грошового ринку та підкріплення потрібний монетарних пропорцій.

Проведені експерименти демонструють, що з середини 1980-х рр. у відповідності із високим волатильністю показників інфляції майже у всіх країнах світу, через збільшення темпів монетизації економіки темпи обігу грошей дуже зменшились. На думку вчених, ключовою причиною цих перетворень стала висока волатильність відсоткових ставок, що призвело до зниження ефективності. Фактично в цей же час сформувались і основні суперечності в механізмі функціонування сучасних грошових систем, до яких варто віднести високу волатильність попиту та пропозиції грошей, домінування фінансового сектору над реальним, незбалансованість натуральних і вартісних потоків, а також суперечності між підвищенням рівня монетизації економіки та зниженням швидкості обігу грошей. Ці суперечності стали джерелом нестабільності, яка пов'язана з різкими коливаннями валютних курсів, високою інфляцією, дефіцитами державних бюджетів і збільшенням державного боргу в багатьох країнах. Тому

нейтралізація негативних наслідків цих суперечностей є головним завданням вдосконалення управління процесом монетизації на основі реалізації адекватної грошово – кредитної політики та системи монетарного регулювання економіки в цілому.

У науковій літературі проблеми монетизації економіки активно досліджують О. Бланшар, С.А. Буковинський, О.В. Дзюблюк, Р. Кінг, Р.С. Лисенко, Ф.С. Мишкін, В.С. Стельмах, Дж. Тейлор, та інші вчені. Разом з тим, дослідженню механізмів виникнення і форм прояву монетарних циклів, а також проблемам управління монетизацією економіки на основі реалізації проциклічної монетарної політики в науковій літературі приділяється ще недостатня увага. Головною умовою забезпечення ефективного монетарного регулювання є збалансування попиту та пропозиції грошей з метою забезпечення фінансової стабільності та стимулювання економічного зростання. Рівноважний та стійкий стан грошового ринку можна забезпечити лише тоді, коли зміни в пропозиції грошей будуть узгоджені з динамікою реального ВВП, характером і динамікою інфляційних та девальваційних процесів, а також підкріплені активною дією каналів монетарного трансмісійного механізму [5]. Нестабільність функції попиту на гроші вчені пояснюють впливом різних чинників, зокрема, глобалізацією фінансових ринків, впливом зовнішніх потоків капіталу, швидкими темпами фінансових інновацій тощо. На наш погляд, така нестабільність обумовлена, насамперед, змінами стану грошового ринку залежно від стадій економічного циклу, які, своєю чергою, пов'язані з економічними, банківськими, бюджетними та валютними кризами, що періодично виникали впродовж останніх десятиліть. Тому можна зробити висновок, що процеси функціонування грошових ринків відбуваються в умовах постійної економічної та фінансової нестабільності, а це потребує системних заходів для підтримання рівноваги та стабільності грошово – кредитного ринку шляхом запровадження проциклічного монетарного регулювання відповідно до стадій циклів ділової активності. У сучасній науковій літературі переважає підхід, що ґрунтується на необхідності

забезпечення фінансової стабільності як банківського сектору, так і фінансової системи в цілому, а також стабільності грошового обігу та грошового ринку, оскільки поняття стабільності домінує у всій системі економічних відносин. При цьому основою механізму забезпечення стабільності повинно бути збалансування попиту та пропозиції грошей з урахуванням домінування в парі «попит – пропозиція» саме пропозиції, а головною умовою стійкості грошового ринку має бути забезпечення низьких темпів інфляції [4]. Практика діяльності центральних банків показала, що в умовах фінансової нестабільності дуже складно прогнозувати взаємозв'язки попиту та пропозиції грошей з динамікою ВВП, процентної ставки, рівнем інфляції та динамікою валютного курсу. Однак загальні закономірності економічних процесів існують і знаходять свій прояв у довгострокових тенденціях.

У науковій літературі наведено переконливі докази чутливості зміни попиту на гроші до зміни швидкості обігу грошей і процентної ставки. Так, Дж. Тобін визначив, що зміни в сукупному обсязі виробництва впливають на зміни в темпах приросту грошей, однак зміни в темпах збільшення кількості грошей не впливають на обсяг виробництва [4]. Одним із найважливіших чинників, що несприятливо впливають на формування попиту та пропозиції грошей, є інфляційні процеси. Більшість учених вважають, що в довгостроковому періоді помірної інфляція може позитивно впливати на динаміку реального ВВП, а тому завдання монетарного регулювання полягає у підтриманні стабільного та помірної темпу інфляції.

Сучасні підходи до визначення характеру інфляційних процесів ґрунтуються на тому, що, крім незбалансованості попиту та пропозиції грошей, джерелом інфляції може бути й бюджетно – податкова, боргова та цінова політика уряду, зокрема, в разі, коли дефіцит державного бюджету покривається шляхом монетизації державних цінних паперів [7]. Варто також звернути увагу на те, що забезпечення фінансової стабільності інколи

ототожнюють з досягненням певного рівня інфляції, що породжує гіпертрофоване сприйняття ролі центрального банку в досягненні цієї мети.

Як свідчить аналіз світової практики, завдання центрального банку полягає в забезпеченні ефективного монетарного регулювання на основі управління монетарним циклом з метою підтримки стійких темпів економічного зростання за помірних темпів інфляції. У науковій літературі проблеми взаємозв'язку циклічності розвитку економіки та монетарних циклів досліджуються давно. Однак до останнього часу зберігаються відмінності в підходах різних наукових шкіл до ролі монетарної та фіскальної політики у їх виникненні та до факторів, які формують механізми їх функціонування. Так, представники теорії ділового циклу не визнають вирішальний вплив грошей і монетарних циклів на виробництво і вважають, що гроші не відіграють вирішальну роль у розвитку ділового циклу, оскільки, на їх думку, кореляція обсягу виробництва з обсягом грошової маси в обігу має обернений причинно – наслідковий зв'язок. На сьогоднішній день у практиці діяльності центральних банків панує концепція «нейтральності грошей», відповідно до якої зміна пропозиції грошей впливає лише на збільшення номінальних показників, унаслідок чого зростання номінального ВВП розглядається виключно як результат підвищення цін. І якщо в короткостроковому періоді можливі певні відхилення, то в довгостроковій перспективі всі положення теорії «нейтральності грошей» справджуються, про що свідчить вітчизняна практика монетарного регулювання. Так, за даними НБУ, упродовж 2005–2015 рр. грошова база зросла в 4,06 раза, грошовий агрегат M_3 – у 5,12 раза, номінальний ВВП – в 4,48 рази, а реальний ВВП за цей період зменшився на 6,9% [2]. І хоча серед вітчизняних економістів існує різне відношення до теорії «нейтральності грошей», всі вони однакові в тому, що монетарне регулювання повинно сприяти економічному зростанню. Сучасний підхід до процесів монетарного регулювання на основі управління монетарними циклами передбачає, що і грошово – кредитна, і фіскальна політики можуть бути джерелом коливань

ділового циклу, а тому центральний банк зобов'язаний шляхом реалізації проциклічних заходів, які передбачають реалізацію гнучкого підходу до збалансування попиту та пропозиції грошей, нівелювати негативний вплив окремих стадій цих циклів на економічний розвиток.

У науковій літературі проциклічний характер монетарного регулювання пов'язують із залежністю динаміки обсягів грошової маси з циклічним розвитком економіки, циклічністю інфляційних процесів, наявністю невизначеності, фінансовими інноваціями тощо. На наш погляд, циклічність монетарного регулювання, перш за все, обумовлена наявністю економічних циклів і циклів ділової активності, які формують співвідношення попиту та пропозиції грошей в економіці на основі реалізації центральним банком відповідної грошово-кредитної політики. За розрахунками фахівців, в 2002 р., 2004–2005 рр. і в 2009–2013 рр. НБУ проводив переважно обмежувальну грошово – кредитну політику, а в 2003 р., 2006–2008 рр. і в 2014–2016 рр. – стимулюючу [4].

Аналіз відмінностей у характері грошово-кредитної політики дозволяє виокремити певні монетарні цикли та, відповідно, цикли монетарного регулювання, пов'язані з циклами ділової активності. Циклічний характер монетарного регулювання знаходить свій прояв у цілеспрямованих змінах обсягів і структури грошових агрегатів, офіційної облікової ставки, процентних ставок, у коливаннях рівня інфляції, змінах кредитної та депозитної політики банків, коливаннях валютного курсу тощо. Необхідність урахування та управління цією циклічністю вимагає від центрального банку розробки та реалізації більш гнучкої та виваженої грошово – кредитної політики і, перш за все, відповідної процентної та курсової політики, які є основою проциклічного управління процесом монетизації економіки. Дослідження практики монетарного регулювання та управління монетарними циклами свідчить, що процес монетизації економіки України відбувається нерівномірно та має циклічний характер відповідно до циклів ділової активності. Проведений аналіз динаміки обсягів виробництва за показником

реального ВВП в 1991–2015 рр. дозволив виокремити 3 цикли ділової активності: 1991–1999 рр., 2000–2009 рр. і 2010–2016 роках.

Залежно від використання в якості критерія для характеристики монетарного циклу певного інструмента грошово – кредитної політики чи певного макроекономічного показника запропоновано виділити 4 види монетарних циклів:

- 1) за характером грошово – кредитної політики;
- 2) за характером і рівнем монетизації економіки;
- 3) за динамікою споживчої інфляції;
- 4) за дефлятором ВВП.

Так, за характером грошово – кредитної політики (обмежувальна чи стимулююча), яка визначалась, виходячи з показника реальної процентної ставки, виокремлено 5 монетарних циклів: 1991–1995 рр.; 1996–2005 рр.; 2006–2008 рр.; 2009–2013 рр.; 2014–2016 роках. За характером і рівнем монетизації економіки виділено 4 монетарні цикли: 1991–1995 рр.; 1996–2007 рр.; 2008–2011 рр.; 2012–2016 роках. Відповідно до динаміки показників споживчої інфляції виокремлено 5 монетарних циклів: 1991–1995 рр.; 1996–2002 рр.; 2003–2008 рр.; 2009–2013 рр.; 2014–2016 роках. Аналіз динаміки дефлятора ВВП дозволив виділити 4 монетарні цикли: 1991–1996 рр.; 1997–2003 рр.; 2004–2008 рр.; 2009–2016 рр., які, як і очікувалось, за своєю тривалістю наближаються, але не співпадають із тривалістю монетарних циклів, визначених на основі показників інфляції. Кожен із виокремлених монетарних циклів має свою специфіку, тривалість та умови функціонування. Однак, як свідчить аналіз характеру монетарного регулювання відповідно до стадій циклу ділової активності, грошово – кредитна політика, яку в цей час проводив НБУ, протирічила загальним правилам проциклічного монетарного регулювання.

Практично упродовж усього досліджуваного періоду, за винятком кінця 1990-х рр., під час криз, депресій та пожвавлення грошово – кредитна політика НБУ була обмежувальною, а під час підйомів – стимулюючою, хоча

з метою підтримки економіки та згладжування негативних наслідків окремих фаз циклу ділової активності варто було діяти якраз навпаки.

На наш погляд, запропонований підхід до виокремлення монетарних циклів може бути використаний у практичній діяльності в процесі реалізації проциклічної грошово – кредитної політики, виходячи із потреб і завдань монетарного регулювання економіки. При цьому необхідно зазначити, що управління монетарними циклами повинно передбачати чітку кінцеву мету – розроблення та реалізацію проциклічної грошово – кредитної політики з метою сприяння економічному зростанню на основі використання монетарних методів. Сутність проциклічної грошово – кредитної політики полягає в упереджувальному збільшенні грошової маси в разі очікування економічного зростання та у відповідному її зменшенні в разі очікування економічного спаду. Такі рішення є достатньо складними, оскільки вимагають від центрального банку прийняття виважених рішень в умовах конфлікту окремих цілей. Центральний банк вимушений одночасно забезпечувати цінову стабільність, стабільність банківської системи та сприяти економічному зростанню, що може спричинити певні суперечності у використанні окремих монетарних інструментів [5].

Одним із варіантів вирішення можливих проблем є розробка та використання центральним банком принципів і правил систематичного та цілеспрямованого використання інструментів і методів грошово – кредитної політики з метою досягнення цілей монетарного регулювання та управління процесом монетизації економіки. У сучасній науковій літературі під правилом монетарної політики частіше за все розуміють певну математичну формулу. На наш погляд, такий підхід не відображає характер причинно – наслідкових зв'язків і сутність монетарного регулювання. Тому під правилом монетарної політики варто розуміти певну офіційно оформлену та відображену в стратегії грошово – кредитної політики систему принципів і методів, що використовується з метою прийняття рішень у грошово – кредитній сфері, реалізація якої відбувається шляхом виконання

систематичних, послідовних і гнучких дій щодо зміни процентної ставки, грошової бази і валютного курсу на основі використання інструментів грошово – кредитної політики у відповідь на зміну макроекономічних показників з метою реалізації монетарної політики та управління процесом монетизації економіки.

Як свідчить аналіз вітчизняної практики [5], у 2000-х рр. НБУ орієнтувався на використання «правила процентів» Вікселя і частково на «правила k-процентів» Фрідмана [7]. Сьогодні в діяльності НБУ монетарні правила не використовуються взагалі, що свідчить про низький рівень управління процесом монетизації та грошово – кредитного регулювання в цілому. Заради об'єктивності варто відмітити, що повноцінне використання таких правил можливе лише за відносно стабільних економічних умов, а тому НБУ зможе використовувати більш складні багатофакторні правила монетарної політики лише в перспективі. Як показав практичний досвід діяльності центральних банків багатьох країн, вплив монетарного регулювання на згладжування стадій циклу ділової активності може відбуватися як безпосередньо з використанням певних інструментів грошово – кредитної політики, так і опосередковано – через банківську систему шляхом впливу на канали монетарного трансмісійного механізму [4]. Активне використання центральним банком процентного, кредитного та валютного каналів монетарного трансмісійного механізму на основі забезпечення адекватного, конкретним економічним умовам, проциклічного монетарного регулювання дозволяє підтримувати рівновагу грошового ринку, а тому основними функціями центрального банку повинні бути функції, пов'язані зі збалансуванням попиту та пропозиції грошей на основі реалізації адекватної антиінфляційної, процентної та валютної політик. За умови низької інфляції, відносно стабільного валютного курсу та процентної ставки грошово – кредитна система залишатиметься стабільною, а центральний банк зможе ефективно здійснювати монетарне регулювання відповідно до стадій циклу ділової активності [5]. Як свідчить проведений

аналіз, упродовж 2014–2016 рр. відбувся сплеск інфляції, який, крім впливу адміністративного підвищення цін, був обумовлений посиленням кумуляційного ефекту високих темпів зростання грошової маси у попередні роки головним чином через те, що вже починаючи з 2013 р. роль валютного каналу в процесі емісії грошей фактично була нівельована. Натомість, роль фондового каналу була гіпертрофованою через домінування фіскальної політики, внаслідок чого монетарне стимулювання розвитку економіки фактично було унеможливлене. Таким чином, НБУ не зміг забезпечити стабільність національної грошової одиниці, а реалізована ним грошово – кредитна політика не лише не сприяла економічному зростанню, а й створила додаткові інфляційні та девальваційні ризики, що призвело до глибокої банківської кризи, подолання наслідків якої буде тривалим і достатньо витратним для всієї фінансової системи.

Проведене дослідження дозволило визначити, що основними проблемами, що перешкоджають ефективній реалізації грошово – кредитної політики та реалізації її стимулюючого впливу на економіку України, є: значна залежність грошового ринку від стану державних фінансів і розширення державних запозичень, що викривлює характер і структуру фінансових потоків; домінування фіскальної політики над грошово – кредитною; посилення розриву між реальним і фінансовим секторами економіки; деформація механізмів фінансового посередництва; погіршення фінансового стану підприємств і зниження реальних доходів населення.

Основні шляхи розв'язання цих проблем полягають у необхідності суворого дотримання основних принципів і засад розробки та реалізації грошово – кредитної політики; узгодженні обсягів і динаміки грошової бази з темпами зростання реального ВВП; забезпеченні оптимального співвідношення каналів емісії грошей; активізації дії каналів монетарного трансмісійного механізму шляхом відновлення механізмів функціонування міжбанківського кредитного ринку; підвищенні рівня довіри до банківської системи та НБУ. Реалізація цих завдань повинна ґрунтуватися, перш за все,

на вдосконаленні процентної політики та переході від використання в якості операційного орієнтиру грошово – кредитної політики показника грошової бази до використання офіційної процентної ставки. Це обумовлено тим, що в нинішніх умовах виникла ситуація «пастки» офіційної процентної ставки, коли її зміна не має адекватного впливу на систему процентних ставок і не сприяє розвитку економіки. Крім того, сьогодні потребують змін підходи НБУ до використання коридору процентних ставок. Склалась ситуація, коли процентна ставка за депозитними сертифікатами НБУ дорівнює або перевищує процентну ставку між банківського кредитного ринку і ставку дохідності за державними цінними паперами, що деформує фінансові потоки та механізми фінансового посередництва. За своїм характером депозитні сертифікати НБУ є короткостроковими інструментами грошового ринку, призначеними для управління банківською ліквідністю. Не дивлячись на це, НБУ розпочав використовувати їх на фондовій біржі як інструмент фінансового ринку, що, на наш погляд, протирічить принципам монетарної політики, не стимулює зниження процентних ставок і стримує розвиток кредитування реального сектору економіки. У нинішніх умовах монетарне регулювання економіки має ґрунтуватися на реалізації експансіоністської грошово – кредитної політики шляхом поступового зниження офіційної облікової ставки відповідно до прогнозованого рівня інфляції. При цьому головним завданням НБУ повинно залишатися активне сприяння зниженню темпів інфляції та забезпечення в середньостроковій перспективі її низького і стабільного рівня.

3. Напрями удосконалення сучасної монетарної політики в контексті актуалізації попиту на гроші.

Розвиток внутрішнього фінансового ринку наразі в значній мірі залежить від інструментів державного боргу, що окрім функції перерозподілу вільних коштів на користь держави відіграє роль порівняно надійного, прийняттого та дохідного активу для вкладень за умов обмеженості обсягу та торгівлі іншими фінансовими інструментами. Тому ініціативність держави у розширенні опцій інструментів її боргу розширить можливості опосередкованого регулювання попиту на гроші як актив. Упродовж останнього звітного року економіка України знаходилась під впливом несприятливої зовнішньоекономічної кон'юнктури, спадаючого, але достатнього внутрішнього попиту та позитивної динаміки виробництва сільськогосподарського сектору, тобто факторів, що є протилежними за значенням по відношенню до динаміки грошової маси, переважно ліквідних активів. «Хронічним» недоліком у цьому контексті залишається низький рівень розвитку внутрішнього фінансового ринку за інструментарієм та можливостями маніпулювання вкладеннями, що залишає у пріоритетному фокусі трансакційний попит на гроші. Національний банк України задавав тон для достатньої ліквідності банківського сектору, концентруючи базу фінансування, що включає кошти банків на кореспондентських рахунках та рефінансування, тоді як у 2014 році роль центробанку в підтримці ліквідності зросла. Проте за умов незначної економічної активності в сегменті реальної економіки та стрімкого посилення ймовірності спекуляцій на валютному ринку вливання додаткових коштів у систему і в кінцевому підсумку задоволення попиту на гроші має бути обмеженим. Для економічної системи України характерна значна участь держави в регулюванні економічних процесів, в тому числі попиту на гроші. Національний банк має власний інструментарій регулювання попиту на валюту, включно з обмеженням спекуляцій наміжбанківському валютному ринку та валютними інтервенціями (опосередковані засоби), обмеженням готівкових операцій.

Часте залучення адміністративного ресурсу регулювання грошового і валютного ринку включно з обмежувачими бар'єрами переймає на себе роль фактору впливу у процесі формування попиту на гроші і за умов обмеженого інструментарію обміну (торгівлі) на грошовому та фондовому ринку відсікає частину попиту на гроші. Крім того, видатки бюджету як створюють попит на гроші через фінансування соціальних потреб та пріоритетних для держави.

З часу, що минув після фінансової кризи 2008 року, банки розвинених країн були додатково рекапіталізовані, проте оцінка ризику, виражена у вартості фінансування, для України залишалась високою. Згідно з прогнозом Світового банку протягом наступних п'яти років умови фінансування стануть більш жорсткими разом зі згортанням програм «кількісного пом'якшення» у США та в Європі, що означатиме скорочення фінансових потоків та підвищення вартості ресурсів для країн, що розвиваються та експорт яких суттєво залежить від світового попиту й цін, а отже, обмеження економічного зростання і логічне обмеження укріплення обмінного курсу валют цих країн та існування в них як і раніше попиту на стійкі валюти, зокрема як засіб збереження вартості. Зростання попиту на гроші може мати як негативний, так і позитивний контекст. У першому випадку зростання попиту на гроші відбувається разом зі зростанням інфляційних та девальваційних очікувань, скороченням заощаджень, зокрема в національній валюті, є наслідком напруженої політичної ситуації та супроводжується зниженням рівня життя населення. При цьому, що стосується регулювання інфляційного процесу, то зменшення адміністративного тиску на ціни в теорії стимулює виробництво, стимулює перетворення грошей на товари, зокрема тих, що мають довгий строк користування, проте поряд із цим неминуче зростають бюджетні видатки соціальної спрямованості. У позитивному контексті попит на гроші стає рушієм економічного зростання за умови підтримки довіри до національної валюти, підвищення попиту на неї при одночасному використанні засобів запобігання спекуляціям з іноземною валютою.

Спірним питанням для нашої країни є необхідність визначення попиту на валюту: у якості окремого різновиду попиту на гроші або попиту на гроші для збереження в активах із урахуванням переваг конвертованості стійких валют за допомогою валютних депозитів та валюти поза банками і попиту на гроші для операцій з урахуванням тенденції до деномінації цін у стійкій валюті, як, певна річ, на імпортні товари, так і на вітчизняну продукцію для внутрішнього споживання. У свою чергу, зростання цін імпортованих товарів приводить до розкручування імпортованої інфляції. інший бік імпортованої інфляції пов'язаний з припливом іноземної валюти на внутрішній ринок та є поштовхом до девальвування національної валюти. Логічно, що попит на гроші концентрується у сферах, в яких можна отримати відсоток, бажано за короткий термін, або забезпечити схоронність, тому необхідно сформувати комплексний інструментарій впливу на грошовий попит з урахуванням значень індикаторів попиту та часткової результативності кожного з інструментів регулювання кінцевою метою регулювання попиту на гроші є подовження періоду використання тимчасово вільних коштів та забезпечення їх спрямування відповідно до економічної доцільності. виробництв, так і стримують його, зокрема через систему податків і зборів.

Висновок

В сучасних умовах явище монетизації економіки базується на теорії попиту та пропозиції грошей, а забезпечення ефективного керування ним є основною складовою системи реалізації грошово-кредитної політики, підтримання соціально-економічного розвитку та економічного зростання країни. У процесі дослідження виявлено принципи та головні завдання керування процесом монетизації, до яких належать забезпечення збалансованості попиту та пропозиції грошей методом ефективного керування грошовою масою, забезпечення стабільності грошово-кредитного ринку та національної грошової одиниці, а також позитивний вплив на стійкий розвиток національної економіки. Також доведено, що зв'язок між рівнем монетизації та рівнем інфляції впливає від фази монетарного та економічного циклу.

Теперішня монетарна теорія базується на неокласичному прийомі до формування попиту і пропозиції грошей, згідно з яким явище попиту на гроші за своєю природою є нестійким, які виявляють власний процес у коливаннях темпу обігу грошей та рівня монетизації відповідно до стадії циклу ділової активності. Виділяють 4 види монетарних циклів:

- 1) за характером грошово – кредитної політики;
- 2) за характером і рівнем монетизації економіки;
- 3) за динамікою споживчої інфляції;
- 4) за дефлятором ВВП .

Проведене дослідження дозволило визначити, що основними проблемами, що перешкоджають ефективній реалізації грошово – кредитної політики та реалізації її стимулюючого впливу на економіку України, є: значна залежність грошового ринку від стану державних фінансів і розширення державних запозичень, що викривлює характер і структуру фінансових потоків; домінування фіскальної політики над грошово – кредитною; посилення розриву між реальним і фінансовим секторами економіки;

деформація механізмів фінансового посередництва; погіршення фінансового стану підприємств і зниження реальних доходів населення. Основні шляхи розв'язання цих проблем полягають у необхідності суворого дотримання основних принципів і засад розробки та реалізації грошово – кредитної політики; узгодженні обсягів і динаміки грошової бази з темпами зростання реального ВВП; забезпеченні оптимального співвідношення каналів емісії грошей; активізації дії каналів монетарного трансмісійного механізму шляхом відновлення механізмів функціонування міжбанківського кредитного ринку; підвищенні рівня довіри до банківської системи та НБУ. При цьому головним завданням НБУ повинно залишатися активне сприяння зниженню темпів інфляції та забезпечення в середньостроковій перспективі її низького і стабільного рівня.

В ситуації, коли нестабільність економічної системи поступається впливам, як із середини, так із ззовні, будь – який інструмент може бути корисним. Тому найбільш впливовий важіль – регулювання попиту на гроші – повинно активно реалізовуватись у розробленні як антикризових, так і поточних заходів державного керування.

Згідно із дослідженого нами даних, можемо сформулювати основні напрями вдосконалення монетарної політики:

1. зменшити питому вагу готівки у грошовій масі шляхом розширення безготівкових розрахунків;
2. здійснити легалізацію прибутків та вивести із їх із тіні;
3. зменшити величину пільг для окремих юридичних осіб;
4. поліпшити ефективність використання бюджетних коштів.

Це відчутно здешевлює систему обігу грошей, робить її мобільнішою та ефективнішою. Важливо звернути увагу і на те, що таке прискорення здійснюється автоматично методом саморегулювання.

Список використаних джерел

1. Банківська енциклопедія / *С.Г. Арбузов* та ін. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. – 504 с.
2. Грошово-кредитна статистика // Національний банк України // www.bank.gov.ua.
Hroshovo-kredytna statystyka // Natsionalnyi bank Ukrainy // www.bank.gov.ua.
3. Деньги, кредит, банки / *В.В. Иванов* [и др.] ; под ред. *В.В. Иванова, Б.И. Соколова*. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 371 с.
4. *Мищенко С.В.* Проблемы устойчивости денежного обращения /*С.В. Мищенко*. [Текст] : [монография]. – М.: Новое знание, 2014. – 399 с.
5. *Науменкова С., Мищенко С.* Регулирование денежного обращения на основе использования методов и инструментов денежно-кредитной политики // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.– Серія: Економіка.– 2013.– №6. – С. 66–72.
6. *Соколов Б.И.* Роль платежных систем в обеспечении устойчивого развития национальной экономики / *Б.И. Соколов, С.В. Мищенко* //Проблемы современной экономики. – 2015. – №2(54). – С.163-168.
7. *Шумило І., Лисенко Р.* Теоретичні і практичні аспекти аналізу стану фінансової системи економіки // Вісник НБУ.– 2006.– №3. – С. 6–11.
8. *Friedman M.* The role of monetary policy: Presidential address to the American Economic Association / *M. Fridman* // American Economic Review. – 1968. – № 58 (1). – P.1-17.